

บทที่ 3

เปรียบเทียบบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ

บทนำ

จากสถานการณ์การเมืองไทยที่ผ่านมา ประเด็นเรื่องสิทธิและเสรีภาพมักไม่ค่อยได้รับความสนใจจากผู้ปกครอง ผู้มีอำนาจทางการเมือง และประชาชนเท่าใดนัก ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากระบบเผด็จการทหาร - พลเรือน ที่เคยมีบทบาทและมีอำนาจอย่างมากในทุกๆ ด้าน ผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจทางการเมืองจึงต้องการที่จะปิดกั้นสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ส่งผลให้ประชาชนไม่มีและไม่สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพของตนเองในการดำเนินชีวิตและสร้างสรรค์พลังประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นได้

คำว่า รัฐธรรมนูญ หมายถึง กฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ซึ่งกำหนดรูปแบบและหลักการปกครอง ตลอดจนวิธีการดำเนินการปกครองไว้อย่างเป็นระเบียบ รวมทั้งกำหนดหน้าที่ของประชาชนที่พึงกระทำต่อรัฐกับรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งรัฐจะละเมิดมิได้¹ไว้อีกด้วย ดังนั้น รัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตย จึงจำเป็นที่จะต้องเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ด้วย แต่ทั้งนี้การที่รัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพ ก็มิได้หมายความว่ารัฐธรรมนูญฉบับนั้นมีความเป็นประชาธิปไตยแล้ว เนื่องจากเนื้อหาและการวางหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในรัฐธรรมนูญ จะเป็นตัวบ่งชี้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนั้นมีความเป็นประชาธิปไตยและคำนึงถึงประชาชนมากน้อยเพียงใด

สิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ

ขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้การคุ้มครอง มีดังนี้

1. สิทธิในชีวิตร่างกาย สิทธินี้มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมในคดีอาญา ได้แก่ สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย การจับกุมคุมขังที่จำเป็นต้องมีหลักฐานที่เพียงพอ เป็นต้น
2. สิทธิในครอบครัวและความเป็นอยู่ส่วนตัว
3. สิทธิในความเชื่อศาสนา
4. สิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. สิทธิในบริการสาธารณสุข ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนมีมาตรฐานชีวิตที่เท่าเทียมกัน
6. สิทธิของผู้ด้อยโอกาส ได้แก่ เด็ก คนชรา และผู้ทุพพลภาพ
7. สิทธิและเสรีภาพในการรวมตัวโดยทั่วไป ได้แก่ การรวมตัวเป็นพรรคการเมือง เป็นนิติบุคคล หรือกลุ่มอื่นๆ เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มสหกรณ์ เป็นต้น

¹ กระทบ ทองธรรมชาติ , ความรู้เรื่องรัฐธรรมนูญของไทย (กรุงเทพฯ : บรรณกิจเทรดดิ้ง , 2518) ,

8. สิทธิกล่าวโทษนักการเมืองและนำเสนอร่างกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนมีความเข้มแข็ง
ตื่นตัว และมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองมากขึ้น นอกเหนือจากการเลือกตั้ง
9. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและสื่อสารถึงกัน
10. สิทธิเข้าถึงข้อมูลสาธารณะ
11. สิทธิประชาพิจารณ์
12. สิทธิในการมีส่วนร่วมจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการ
ดูแลรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
13. สิทธิรักษาประชาธิปไตย
14. สิทธิของชุมชนท้องถิ่น ในการอนุรักษ์ พื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะและวัฒนธรรม
อันดีของท้องถิ่น
15. สิทธิทางการเมือง
16. เสรีภาพของสื่อมวลชน
17. ความเสมอภาคของสตรีที่เท่าเทียมกับบุรุษ

นอกจากเนื้อหาที่จะเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการ
หนึ่ง คือ จะต้องไม่มีข้อความหรือกฎหมายที่จะเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ หรือถ้า
จำเป็นก็ต้องมีให้น้อยที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้ผู้มีอำนาจใช้ชองใหนั้นรัดรอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

เปรียบเทียบบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพ

ตลอดระยะเวลา 65 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญมาแล้วทั้งสิ้น 16 ฉบับ ซึ่งบทบัญญัติ
ในรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามแต่บริบททางการเมืองในขณะนั้นว่าเป็นอย่างไร
ผู้มีอำนาจทางการเมืองในขณะนั้นเป็นบุคคลที่มาจากประชาชน หรือเป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นข้าราชการ
ทหาร - พลเรือน รวมทั้งบรรยากาศทางการเมืองในช่วงนั้นมีความเป็นประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด

บทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญถือเป็นบทบัญญัติที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจาก
บทบัญญัตินี้จะเป็นเสมือนตัวบังคับซึ่งี่ถึงพัฒนาการทางประชาธิปไตยของการเมืองไทย และรัฐธรรมนูญ
ฉบับนั้นๆ มีความเป็นประชาธิปไตยหรือไม่

ดังได้กล่าวไปแล้วว่า ความเป็นประชาธิปไตยของบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ
ขึ้นอยู่กับบริบททางการเมือง ซึ่งในรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับที่ผ่านมาจะมีเนื้อหาและข้อความที่ไม่เป็น
ประชาธิปไตย² อาทิ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 ที่แม้จะร่างโดยสภาร่างรัฐธรรมนูญ แต่ก็เป็นสภาที่
หัวหน้าคณะปฏิวัติเป็นผู้ตั้งขึ้น ประกอบไปด้วยสมาชิกที่เป็นข้าราชการเกือบทั้งหมด ทำให้การร่างไม่มี
ความเป็นอิสระ และถึงแม้ว่าในรัฐธรรมนูญฉบับนี้จะมีการวางหลักประกันสิทธิและเสรีภาพไว้หลายเรื่อง

² โปรดดูเนื้อหาของบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญฉบับต่างๆ ได้ ในภาคผนวก ก.

ก็ตาม แต่การรับรองนั้นก็ยังมีข้อจำกัด โดยข้อความในทำนอง "ทั้งนี้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ" อาทิ เสรีภาพในการรวมตัวเป็นพรรคการเมือง ที่จะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ว่าด้วยพรรคการเมือง ตามมาตรา 37 นอกจากข้อจำกัดดังกล่าว ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ตัดบทบัญญัติที่เคยมีการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492 อาทิ มาตรา 32 ได้ตัดบทบัญญัติที่ว่า "การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะเข้าใช้หรือครอบครองสิ่งหาปริมาณทรัพย์ของบุคคลก็ดี การโอนกรรมสิทธิ์ในสิ่งหาปริมาณทรัพย์ของบุคคลมาเป็นของรัฐก็ดี ถ้ามิใช่ด้วยความยินยอมของบุคคลนั้นจะกระทำไม่ได้ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ ในการรักษาความปลอดภัยสาธารณะหรือเพื่อป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ และต้องชดเชยค่าทดแทนอันเป็นธรรมให้แก่ผู้เสียหาย" ในมาตรา 33 ได้ตัดบทบัญญัติที่ว่า "การปิดโรงพิมพ์หรือห้ามทำการพิมพ์เพื่อบั่นทอนเสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ และการโฆษณาจะกระทำมิได้" ได้ตัดบทบัญญัติที่ว่า การเสนอเรื่องหรือข้อความในหนังสือพิมพ์ไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนโฆษณา จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการรบหรือการสงคราม หรือในระหว่างเวลาที่มีพระบรมราชโองการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศใช้กฎอัยการศึก แต่ทั้งนี้จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นเฉพาะเพื่อคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลอื่นหรือเพื่อหลีกเลี่ยงภาวะคับขัน หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือเพื่อป้องกันความเสื่อมทรามทางจิตใจของยุวชน" เป็นต้น

ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 ก็เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 ที่แม้ว่าจะมีการรับรองสิทธิและเสรีภาพไว้อย่างกว้างขวาง แต่บทบัญญัตินี้ยังคงถูกจำกัดโดยข้อความที่ว่า "ทั้งนี้ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ" อาทิ ในมาตรา 24 "บุคคลย่อมมีสิทธิทางการเมือง การใช้สิทธินั้นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ" เป็นต้น อีกทั้งถ้าเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 ที่ได้ชื่อว่ามี "ความเป็นประชาธิปไตย" บทบัญญัติที่มีความเป็นประชาธิปไตยก็ถูกตัดไปเช่นเดียวกัน อาทิ เสรีภาพในทางวิชาการ การรับรองความเสมอภาคของสตรีเท่าเทียมกับบุรุษ ในมาตรา 34 ได้ตัดข้อความที่ว่า "การปิดโรงพิมพ์หรือห้ามทำการพิมพ์เพื่อบั่นทอนเสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ และการโฆษณาจะกระทำมิได้" เป็นต้น

การตัดบทบัญญัตินี้ดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นประโยชน์แก่คณะปฏิวัติซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในขณะนั้นแต่เป็นการริดรอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เนื่องจากบทบัญญัตินี้ดังกล่าว ถือเป็นบทบัญญัติที่เสริมสร้างความเป็นประชาธิปไตยและรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ในช่วงเวลาที่กลุ่มทหารไม่ได้เป็นผู้มีอำนาจทางการเมือง คือ เป็นกลุ่มพลเรือนขึ้นมามีอำนาจ ก็ปรากฏว่าบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพมีขอบเขตการรับรองมากขึ้น อาทิ ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 ที่มีบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพเป็นจำนวนถึง 20 มาตรา โดยบทบัญญัติที่ได้มีการเพิ่มเติม อาทิ สิทธิของสื่อมวลชน ในมาตรา 35 สิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ในมาตรา 39 สิทธิทางอาญา มาตรา 29 - 31 เป็นต้น

หรือในช่วงเวลาที่กระแสประชาธิปไตยได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก ส่งผลให้เกิดรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 ซึ่งก็ปรากฏว่ามีบทบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพเป็นจำนวนมากถึง 27 มาตรา และที่สำคัญ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ห้ามรัฐบาลออกกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการเคลื่อนไหวที่ รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้ ทำให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการเคลื่อนไหวและรวมกลุ่ม เรียกร้องขอความเป็นธรรมได้อย่างเต็มที่

จะพบว่า บริบททางการเมืองมีผลต่อบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพเป็นอย่างมาก ถ้าบริบททางการเมืองในขณะนั้นมีความเป็นประชาธิปไตย อำนาจทางการเมืองไม่ถูกจำกัดอยู่ในกลุ่มทหาร บทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพก็จะมีขอบเขตในการให้การรับรองและคุ้มครองแก่ประชาชนมากขึ้น ในทางกลับกันถ้าอำนาจทางการเมืองอยู่ในมือของกลุ่มทหาร ขอบเขตของบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพที่ รัฐธรรมนูญให้การรับรองก็จะมีเป็นจำนวนน้อย และอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายอีกด้วย

ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญบางฉบับจะรับรองและให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากเพียงใด ก็ไม่ได้หมายความว่าบทบัญญัติเหล่านั้นจะสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง อาทิ ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 ที่ห้ามรัฐบาลออกกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้ การบัญญัติเช่นนั้นแม้จะเป็นการให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่ก็ไม่อาจก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้ เนื่องจากรัฐบาลอาจอ้างเหตุผลเพื่อความสงบเรียบร้อยของประเทศในการ ริดรอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้

ดังนั้น ไม่ว่ารัฐธรรมนูญจะบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพไว้กว้างขวางเพียงใด บทบัญญัตินั้น ก็ยังคงเป็นเพียงตัวบทกฎหมาย เป็นเพียงบทบัญญัติลอยๆ ที่มีผลเพียงการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเท่านั้น ไม่ได้เป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ถ้าบทบัญญัตินั้นไม่สามารถ เกิดขึ้นได้ในจริงทางปฏิบัติ

นอกจากนี้ ในบางช่วงของการเมืองไทย ปรากฏว่าได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 6 ฉบับ ซึ่งในจำนวนนี้มีรัฐธรรมนูญจำนวน 4 ฉบับ ที่ไม่มีหมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและไม่มีการให้หลักประกันสิทธิและเสรีภาพใดๆ แก่ประชาชน แต่กลับกลายเป็น การให้หลักประกันทางกฎหมายกับการกระทำของรัฐบาลแต่เพียงฝ่ายเดียวแทน ได้แก่ บทบัญญัติใน มาตรา 17 ของธรรมนูญการปกครอง พ.ศ. 2502 ที่ให้อำนาจแก่นายกรัฐมนตรีและฝ่ายบริหารเป็นอย่างมาก ที่จะสามารถลงโทษประหารชีวิตและจำคุกบุคคลที่บ่อนทำลาย ก่อวิน หรือคุกคามความสงบที่ เกิดขึ้นได้ โดยบทบัญญัติที่มีข้อความในทำนองนี้ ยังมีปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2515 2519 และ 2520

ในรัฐธรรมนูญฉบับหลังๆ คือฉบับ พ.ศ. 2515 2519 และ 2520 ปรากฏว่ามีลักษณะที่ทำให้ อำนาจแก่นายกรัฐมนตรีและฝ่ายบริหารมากขึ้นแต่ก่อน คือ นอกจากข้อความที่บัญญัติไว้ในธรรมนูญการปกครอง พ.ศ. 2502 มาตรา 17 แล้ว ในธรรมนูญการปกครองฉบับ พ.ศ. 2515 มาตรา 17 ยังมีการบัญญัติเพิ่มเติมว่า "การกระทำที่เป็นการบ่อนทำลายทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือการก่อวิน หรือคุกคามความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ถือเป็นกระทำที่ผิดร้ายแรงเท่า

กับการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ” นอกจากนี้ยังบัญญัติให้ใช้มาตรานี้ย้อนหลังกับการกระทำที่เกิดขึ้นก่อนการบังคับใช้รัฐธรรมนูญนี้อีกด้วย

จะพบว่า บทบัญญัติเช่นนี้มีลักษณะที่รัดรอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากกว่ารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2502 เสียอีก เนื่องจากการกระทำต่างๆ ของประชาชน รัฐบาลอาจถือว่าเป็นการกระทำที่เข้าข่าย บทบัญญัติมาตรา 17 ได้ อีกทั้งบทบัญญัตินี้ยังสามารถย้อนหลังได้ ส่งผลให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนต้องถูกควบคุมโดยรัฐบาลแทบทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นในอดีตหรือปัจจุบัน

สำหรับรัฐธรรมนูญชั่วคราวอีก 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2490 ฉบับชั่วคราว ถึงแม้ว่าจะมี บทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพ แต่ขอบเขตในการให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน นั้นเมื่อผู้น้อยมาก โดยในรัฐธรรมนูญฉบับแรก คือ พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 นั้น ปรากฏว่ามีบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพเพียงมาตราเดียว คือ มาตรา 14 ที่รับรองสิทธิในการออกเสียงลงมติเลือกผู้แทนหมู่บ้าน และในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2490 ที่ถึงแม้ว่าจะมี หมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่ก็มีการรับรองเพียง 5 มาตรา เท่านั้น คือ เสรีภาพในการนับถือศาสนา สิทธิในการเสนอเรื่องร้องทุกข์ เสรีภาพในร่างกาย เคหะสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การศึกษาอบรม การชุมนุมสาธารณะ การตั้งอาชีพ แต่เสรีภาพเหล่านี้ก็อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย ดังนั้น จะพบว่าแม้รัฐธรรมนูญทั้ง 2 ฉบับ จะมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ แต่การรับรองนั้นนอกจากจะอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายแล้ว การรับรองสิทธิและเสรีภาพก็ยังไม่ครบถ้วน โดยเฉพาะสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง อาทิ การตั้งพรรคการเมือง

สภาพปัญหาหลักของสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญทั้ง 15 ฉบับ

รัฐธรรมนูญทั้ง 15 ฉบับที่ผ่านมา จะพบว่า บริบททางการเมืองมีผลต่อบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพ โดยในช่วงเวลาที่ประชาธิปไตยได้รับการยอมรับ ได้รับการสนับสนุนจากผู้นำทางการเมืองและประชาชน บทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพจะมีขอบเขตในการให้การรับรองมากกว่าช่วงเวลาที่ประเทศถูกปกครองโดยเผด็จการทหาร แต่ก็ได้หมายความว่า เมื่อใดที่ประเทศถูกปกครองโดยเผด็จการทหาร บทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพจะต้องกลับไปเริ่มต้นใหม่ทุกครั้ง ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 ที่ช่วงก่อนหน้านั้นประเทศถูกปกครองโดยเผด็จการทหารอย่างสมบูรณ์ และรัฐธรรมนูญได้ถูกร่างโดยคณะปฏิวัติแต่ก็มีการรับรองสิทธิและเสรีภาพเพิ่มเติม หรือในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 ที่ช่วงก่อนหน้า ประเทศถูกปกครองโดยเผด็จการทหารเช่นกัน และใช้รัฐธรรมนูญที่รัดรอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่รัฐธรรมนูญก็ให้การรับรองสิทธิและเสรีภาพมากถึง 24 มาตรา

โดยส่วนใหญ่แล้ว รัฐธรรมนูญมีเป็น **เพียงเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรม** ให้กับผู้ร่าง หรือผู้มีอำนาจทางการเมืองในขณะนั้น มากกว่าที่จะเป็นหลักกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ โดยจะ

เห็นได้ชัดจากบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพ ที่ถือว่าเป็นหลักการสำคัญในรัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยที่รัฐธรรมนูญมิได้ให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างสมบูรณ์

การรับรองสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญหลายๆ ฉบับ มีจำนวนน้อยและไม่ครบถ้วน อาทิ รัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 พ.ศ. 2475 ที่รับรองสิทธิและเสรีภาพไว้เพียง 4 มาตรา ได้แก่ เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในร่างกาย เหนือสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรมและการตั้งสมาคม หรือในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 ที่มีการเพิ่มเติมบทบัญญัติมากกว่ารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 คือ มีเสรีภาพในการเกณฑ์แรงงาน เสรีภาพในการเลือกที่อยู่อาศัย สิทธิในครอบครัว สิทธิในการฟ้องหน่วยงานราชการ ซึ่งถึงแม้ว่าจะมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติแต่การรับรองสิทธิและเสรีภาพก็ยังไม่ครบถ้วนตามที่ความจะเป็นในการปกครองในระบบประชาธิปไตย

ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 ที่แม้ว่าจะมีความเป็นประชาธิปไตยและมีการรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างกว้างขวางและครอบคลุม โดยมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติใหม่ๆ อาทิ มาตรา 28 "การบัญญัติรับรองให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน" มาตรา 43 "การบัญญัติรับรองเสรีภาพทางวิชาการ" ซึ่งเป็นหลักการที่ยังไม่เคยมีการบัญญัติมาก่อน แต่ก็ยังปรากฏว่า *การบัญญัติรับรองนั้นเป็นเพียงการบัญญัติรับรองไว้ลอยๆ เท่านั้น* ไม่มีการบัญญัติให้สิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติไว้ นั้นสามารถนำไปใช้ได้จริง

บทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ ส่วนใหญ่ มักถูกจำกัดโดยข้อความที่ว่า *"ทั้งนี้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ"* ข้อความเช่นนี้นอกจากจะส่งผลให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ต้องขึ้นอยู่กับบทบัญญัติกฎหมายของรัฐบาล ที่อาจออกกฎหมายมาลิดรอนหรือจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนแล้ว ข้อความเช่นนี้ยังส่งผลให้กฎหมายที่มีศักดิ์ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญสามารถจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ อาทิ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 มาตรา 15 ที่ให้การรับรองสิทธิในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ ภายในเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 มาตรา 26 ที่บัญญัติให้บุคคลมีเสรีภาพในการตั้งพรรคการเมือง ทั้งนี้ภายใต้บังคับแห่งบทกฎหมาย

นอกจากนี้ ในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวหลายๆ ฉบับ มีบทบัญญัติที่เป็นการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของประชาชนต้องเป็นไปอย่างขาดอิสระ เพราะถูกควบคุมจากรัฐบาลตลอดเวลา

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า พัฒนาการของบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญมีลักษณะที่ไม่คงที่ไม่มีการพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ การเพิ่มขึ้นของบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพเป็นเพียงการรับรองที่เพิ่มขึ้นเท่านั้นไม่ได้เป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแต่อย่างใด แต่ทั้งนี้ก็ได้ว่าสิทธิและเสรีภาพในประเทศไทยได้มีการพัฒนามาเรื่อยๆ และค่อยๆ ผ่องคลายในจิตใจของประชาชนชาวไทย ซึ่งส่งผลต่อการร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540

บทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ล้วนเป็นปัญหาที่สำคัญและควรได้รับการแก้ไข เนื่องจากเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งประเทศ และการพัฒนาประเทศให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 จึงได้พยายามแก้ไขปัญหาที่เคยเกิดขึ้นกับรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ รวมทั้งได้วางมาตรการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น โดยบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540³ มีรายละเอียดดังนี้⁴

1. มีการบรรจุแม่บทใหญ่ของบรรดาสิทธิและเสรีภาพ คือ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”^{*} ไว้ใน มาตรา 4 ซึ่งหมายความว่า รัฐจะต้องปฏิบัติต่อประชาชนโดยถือว่าประชาชนเป็นมนุษย์คนหนึ่ง รัฐจะปฏิบัติต่อประชาชนเสมือนหนึ่งประชาชนไม่ใช่มนุษย์ เป็นสัตว์ หรือสิ่งของไม่ได้ อีกทั้งยังได้ยืนยันรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพว่าจะได้รับการเคารพ ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด อีกครั้งในมาตรา 28

แต่ถึงแม้ว่า บุคคลจะได้รับความคุ้มครองในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ แต่บุคคลจะใช้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ ดังปรากฏในมาตรา 28 วรรคแรก⁵

2. มีการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทั้งที่ได้มีการบัญญัติและที่ไม่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ปรากฏในมาตรา 27
3. มีการขยายและเพิ่มเติมสิทธิและเสรีภาพใหม่ๆ ให้กับประชาชน ดังนี้
 - สิทธิในความเสมอภาค ได้แก่ การรับรองความเสมอภาคของบุคคลภายใต้กฎหมาย มาตรา 30 การรับรองความเสมอภาคกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรา 43
 - สิทธิและเสรีภาพของสตรี ได้แก่ การรับรองให้สิทธิสตรีมีความเท่าเทียมกับบุรุษ มาตรา 30
 - สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย มาตรา 31 คือ ห้ามการทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการอันโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม ในส่วนของการจับกุม

³ โปรดดูบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพของรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 ในภาคผนวก

⁴ โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน รวมสาระรัฐธรรมนูญ ฉบับประชาชน (กรุงเทพฯ : มติชน , 2541) , หน้า 161 – 216 และ คณิน บุญสุวรรณ , สิทธิเสรีภาพของคนไทย (กรุงเทพฯ : วิทยุชน, 2542) .

^{*} “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” คือ คุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคน

⁵ คณิน บุญสุวรรณ , สิทธิเสรีภาพของคนไทย , หน้า 9 – 10 . และ ธงทอง จันทรางศุ , “ บททั่วไป , ” รวมสาระรัฐธรรมนูญ ฉบับประชาชน , หน้า 130 – 131 .

คุมขัง ตรวจค้นตัวบุคคลนั้น จะกระทำได้อีกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น

รัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมา มาให้การรับรองเพียงเสรีภาพในร่างกายเท่านั้น แต่ไม่ได้ให้การรับรองสิทธิและเสรีภาพในชีวิต รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงให้การรับรองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตของบุคคลด้วย เพื่อเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิในชีวิตและร่างกายซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน สิทธิและเสรีภาพในมาตรา นี้มีความสำคัญมากจึงได้แยกไปบัญญัติเฉพาะไว้ในหมวด 8 ว่าด้วย ศาล

- สิทธิของบุคคลในครอบครัว ได้แก่ การคุ้มครอง เกียรติยศ ชื่อเสียง ความเป็นอยู่ส่วนตัว ซึ่งก็คือ สิทธิที่จะไม่ตกเป็นข่าวดัง ให้ได้รับความอับอาย เว้นแต่การละเมิดนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน มาตรา 34 นอกจากนี้ในมาตรา 53 ยังได้ให้ความคุ้มครองแก่บุคคลในครอบครัวจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมด้วย
- สิทธิและเสรีภาพทางศาสนา ได้แก่ เสรีภาพในการนับถือศาสนา มาตรา 38 โดยมีการเพิ่มเติม "เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติ" ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนสามารถปฏิบัติปฏิบัติตน ครองตนตามศาสนบัญญัติได้ อาทิ การคลุมหน้าของสตรีมุสลิม⁶
- สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน ได้แก่ เสรีภาพของสื่อมวลชน มาตรา 39 และ มาตรา 41
- การจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุ โทรทัศน์และการคมนาคม มาตรานี้เป็นการกำหนดว่าคลื่นความถี่ในการส่งวิทยุ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติ และต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ การดำเนินการในการจัดสรรคลื่นความถี่ ต้องให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระมาทำหน้าที่ โดยต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของประชาชนทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น การศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่นๆ รวมทั้งต้องเป็นการแข่งขันโดยเสรีและเป็นธรรม มาตรา 40
- สิทธิและเสรีภาพในความคิด ได้แก่ เสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ เสรีภาพนี้จะต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน มาตรา 42

⁶ แก้วสรร อติโพธิ , " สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย , " รวมสาระรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน , หน้า

- สิทธิในการได้รับการศึกษา ได้แก่ สิทธิเสมอกันในการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี มาตรา 43 ในมาตรา 42 แม้จะบัญญัติว่าบุคคลมีเสรีภาพในการศึกษาอบรม แต่มิได้หมายความว่าบุคคลใดจะเรียนหรือไม่ก็ได้ เนื่องจากการศึกษาอบรมนอกจากจะเป็นเสรีภาพแล้ว ก็ยังเป็นหน้าที่ของพลเมืองด้วย⁷
 มาตรานี้ยังเป็นการรับรองอีกครั้งถึงการรับรองความเสมอภาคของบุคคล
- เสรีภาพในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ ได้แก่ สิทธิของบุคคลในการรวมตัวกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์กรเอกชน หรือหมู่คณะอื่นๆ แต่การรวมตัวกันนี้จะกระทำเพื่อให้เกิดการผูกขาดทางเศรษฐกิจมิได้ มาตรา 45
- สิทธิของประชาชนในท้องถิ่น ได้แก่ สิทธิของบุคคลในชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมของท้องถิ่น และมีส่วนร่วมกับรัฐในการจัดการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน มาตรา 46
- เสรีภาพในการรวมตัวกันจัดตั้งพรรคการเมือง ได้แก่ เสรีภาพอย่างสมบูรณ์ของประชาชนในการจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมือง มิใช่การจัดตั้งพรรคการเมือง เพื่อส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งและเข้ามาบริหารประเทศเท่านั้น มาตรา 47
- สิทธิเสมอกันในการรับบริการสาธารณสุข ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับบริการสาธารณสุขไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีฐานะอย่างไร ย่อมได้รับความเสมอภาคกันในการได้รับบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานที่เหมือนกัน และผู้ยากไร้มีสิทธิที่จะได้รับบริการจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย มาตรา 52
- สิทธิของเด็ก ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการเลี้ยงดูและศึกษาอบรมจากรัฐ มาตรา 53
- สิทธิของคนชรา ได้แก่ คนชราที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ มาตรา 54
- สิทธิของคนพิการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะจากรัฐ มาตรา 55
- สิทธิของผู้บริโภค มาตรา 57
- สิทธิในการรับรู้และตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ได้แก่ สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารสาธารณะของรัฐบาล มาตรา 58 การเปิดเผยและแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของนักการเมือง คู่สมรส บุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ มาตรา 291

⁷ คณิน บุญสุวรรณ , สิทธิเสรีภาพของคนไทย. หน้า 37 – 38 .

- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้ อำนาจรัฐ มาตรา 200
- สิทธิที่จะได้รับคำชี้แจงจากรัฐก่อนการดำเนินโครงการ เพื่อให้การดำเนินโครงการ ต่างๆ เป็นไปด้วยความโปร่งใสและไม่เกิดความเสียหายต่อประชาชนและประเทศ ชาติ มาตรา 59
 - สิทธิในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ และได้รับแจ้งผลการพิจารณาภายในเวลาอัน สมควร ได้แก่ บุคคลที่ประสบความเดือดร้อนหรือได้รับความไม่เป็นธรรม หรือ ไม่ได้รับความสะดวกจากการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการหรือถูกละเมิดในสิ่งที่คิด ว่าเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน บุคคลนั้นมีสิทธิในการเสนอเรื่อง รวเรื่องราวร้องทุกข์ มาตรา 61
 - สิทธิในการฟ้องหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ บุคคลมีสิทธิที่จะฟ้องร้องรัฐ หน่วยงาน ของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น ให้รับผิด ถ้าบุคคลนั้นได้รับความ เสียหายอันเกิดจากการกระทำ เลือปฏิบัติ หรือละเว้นกระทำ ของหน่วยราชการ มาตรา 62
 - สิทธิของข้าราชการ ได้แก่ ข้าราชการย่อมมีสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญ ฉบับนี้บัญญัติไว้ทุกมาตรา เพียงแต่ข้าราชการหรือพนักงานอื่นๆ ของรัฐ มีหน้าที่ ต้องกระทำตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น สิทธิและเสรีภาพอื่นๆ ในรัฐธรรมนูญ ข้าราชการก็มีสิทธิเหมือนประชาชนทั่วไป มาตรา 64⁸
 - สิทธิและเสรีภาพในทางอาญา ได้แก่ บุคคลจะไม่ต้องรับโทษ เว้นแต่กฎหมายที่ บังคับใช้อยู่ขณะนั้นจะบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิด มาตรา 32 ในคดีอาญาต้อง สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด มาตรา 29 สิทธิของผู้ต้อง หาและจำเลย ดังปรากฏในหมวด 8 เรื่อง ศาล มาตรา 237 - 347
 - สิทธิในการต่อต้านการปกครองที่มีใช้ระบอบประชาธิปไตย มาตรา 65
4. การทำให้บทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่บัญญัติรับรองไว้ใน รัฐธรรมนูญนี้มีผลบังคับใช้ได้จริง โดยที่ประชาชนสามารถยกบทบัญญัติตามมาตรา 28 วรรคสอง ขึ้นต่อสู้คดีในศาล หรือใช้สิทธิในทางศาลได้ ถ้าถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ
 5. การทำให้รัฐธรรมนูญมีความเป็นกฎหมายสูงสุด โดยการห้ามกฎหมายที่จะจำกัดสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน ดังปรากฏในมาตรา 29
 6. การให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนในการตรวจสอบการทำงานของรัฐ รวมถึงการ กระทำอันอาจเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อาทิ สิทธิในการรับรู้ข้อมูล

⁸ เรื่องเดียวกัน , หน้า 84 – 86 .

ข่าวสารสาธารณะ มาตรา 58 สิทธิในการขอข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผล จากหน่วยงานรัฐ ก่อนการอนุมัติหรือดำเนินโครงการที่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม มาตรา 59 สิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ อันอาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน มาตรา 60

ในทางการเมือง ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจำนวน 50,000 คนสามารถเข้าชื่อกันถอดถอนนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ประธานศาล หรือข้าราชการระดับสูง ได้ หากมีพฤติการณ์ส่อทุจริตหรือร้ายผิดปกติ มาตรา 304

7. การให้สิทธิแก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมในการปกครอง อาทิ การให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 50,000 คน เข้าชื่อกันเสนอกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และหลักการพื้นฐานในการกำหนดนโยบายของรัฐได้ มาตรา 170 สมาชิกสภาท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้ง และผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกโดยตรงของประชาชน หรือความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น มาตรา 285 ประชาชนสามารถถอดถอนผู้บริหารหรือสมาชิกท้องถิ่นได้ มาตรา 286
8. มีการกำหนดองค์กรที่ให้ประชาชนไปขอความเป็นธรรมได้ในกรณีที่ถูกละเมิดสิทธิ อาทิ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา มาตรา 197 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มาตรา 200 ศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 ศาลปกครอง มาตรา 276

นอกจากการเพิ่มเติมและขยายบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังไว้วางมาตรการในการป้องกันและแก้ปัญหาของรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมา ดังนี้

1. เพื่อป้องกันมิให้รัฐละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ในมาตรา 29 จึงบัญญัติว่าการจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้เท่านั้น กฎหมายที่จะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะต้องมีการบังคับใช้ทั่วไป รวมทั้งต้องระบุมาตราที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นๆ ด้วย และกฎหมายที่ออกมาแล้วนั้นจะไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไม่ได้
2. ถ้าหากประชาชนถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ประชาชนมีสิทธิที่จะยกบทบัญญัติตามมาตรา 28 วรรคสองแห่งรัฐธรรมนูญนี้ เพื่อใช้เป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้
3. รัฐธรรมนูญรับรองความเสมอภาคของบุคคล และการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน คือ รับรองความเสมอภาคในทางกฎหมาย ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติในทางกฎหมายเหมือนกัน และได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกัน ตามมาตรา 30 และโดยนัยของมาตรานี้ก็เป็นการยืนยันอีกครั้งในความเท่าเทียมกันของชายและหญิง
4. การบัญญัติกฎหมายใดขึ้นบังคับใช้ตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ในมาตรานั้น และจะต้องระบุด้วยว่าบทบัญญัติใดให้อำนาจไว้ ตามมาตรา 29 ทั้งนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญนี้

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

พื้นฐานแห่งรัฐ สำหรับความในหมวดนี้ ใครก็ตามที่เข้ามาเป็นรัฐบาล ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามแผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

2. เพื่อให้ประชาชนสามารถบังคับรัฐบาลให้ดำเนินการตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เนื่องจากความในหมวด 3 และ 5 มีบางมาตราที่รัฐบาลจะต้องออกกฎหมายมาประกอบ มาตราดังกล่าว

ความในมาตรานี้ถือเป็นวิธีการบังคับต่างๆ โดยกลไกทางการเมืองโดยความต้องการของประชาชน

สำหรับบทเฉพาะกาล มาตรา 334 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดเงื่อนไขสำหรับรัฐบาลในการออกกฎหมายลูก ตามมาตรา 68 199 200 248 270 275 และ 284 ให้เสร็จสิ้นภายใน 2 ปี นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ การกำหนดเงื่อนไขเช่นนี้ทำให้การออกกฎหมายลูกเพื่อประกอบบทบัญญัติดังกล่าวเป็นหน้าที่ที่รัฐบาลจะต้องกระทำ เพื่อให้บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญสามารถเกิดผลในทางปฏิบัติได้จริง และไม่ถูกบิตพลีด้วยรัฐบาล

ดังนั้น จะพบว่า บทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ นอกจากจะมีการเพิ่มเติมสิทธิและเสรีภาพให้เกิดความครบถ้วน ชัดเจนแล้ว ยังมีบทบัญญัติที่ทำให้สิทธิและเสรีภาพมีผลบังคับใช้ได้จริง อีกทั้งยังได้วางมาตรการในการแก้ปัญหาที่เคยเกิดขึ้นมาแล้ว ไม่ให้เกิดขึ้นอีก เหล่านี้ได้ส่งผลให้บทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีความครบถ้วนและสมบูรณ์มากกว่ารัฐธรรมนูญทุกฉบับที่ผ่านมา

สรุป

"รัฐธรรมนูญ" ในประเทศไทยถือกำเนิดขึ้นมาจากความพยายามของคณะราษฎรที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบคอนสติติวชัน คือมีรัฐธรรมนูญเป็นกรอบในการจัดวางระเบียบข้อบังคับและจำกัดอำนาจของผู้ปกครอง แต่ในความเป็นจริงรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทยกลับถูกร่างขึ้นโดยคณะราษฎรที่ต้องการรักษาอำนาจของตน โดยที่ประชาชนไม่ได้รับรู้และเห็นถึงความสำคัญของการมีรัฐธรรมนูญ รวมทั้งการมีสิทธิและเสรีภาพตามหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ภายหลังการปฏิวัติรัฐประหารแต่ละครั้ง คณะปฏิวัติก็จะล้มรัฐธรรมนูญฉบับเก่าและร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นมาแทน เพื่อเป็นเครื่องมือในการปกครองและรักษาอำนาจของตน ซึ่งรัฐธรรมนูญที่ถูกร่างขึ้นมาใหม่โดยคณะปฏิวัตินั้น มักจะเป็นรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นประชาธิปไตยส่วนหนึ่งดูได้จากบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพ ที่ถือเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในรัฐธรรมนูญของประเทศประชาธิปไตย

ความเป็นประชาธิปไตยของรัฐธรรมนูญในประเทศไทย ขึ้นอยู่กับบริบททางการเมืองว่ามีความเป็นประชาธิปไตยเพียงใด ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญไม่ได้มาจากความต้องการของประชาชน ฉะนั้นในช่วงแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครองประชาชนจึงยังไม่รู้สึกหวงแหนประชาธิปไตย สิทธิและเสรีภาพของตนเอง สิ่งนี้ได้ส่งผลให้รัฐธรรมนูญที่เกิดจาก

การปฏิวัติรัฐประหารแต่ละครั้ง มีลักษณะที่ลดทอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อาทิ มาตรา 17 ในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2502 ที่ให้อำนาจแก่นายกรัฐมนตรีและฝ่ายบริหารเป็นอย่างมาก หรืออาจเป็นเพียงการให้การรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเท่านั้นไม่ได้เป็นการคุ้มครองแต่อย่างใด และการรับรองสิทธิและเสรีภาพก็เป็นเพียงการรับรองที่มีข้อจำกัดโดยข้อความทำนอง "ทั้งนี้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ" รวมทั้งมีลักษณะที่ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามที่ควรจะเป็นในระบบประชาธิปไตย ซึ่งปรากฏเป็นส่วนใหญ่ของรัฐธรรมนูญ เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นท่ามกลางกระแสประชาธิปไตย คือ รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2517 ที่แม้จะให้การรับรองสิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนมากขึ้น แต่ก็ยังเป็นการรับรองที่ยังไม่สามารถทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้ บทบัญญัติที่ให้การรับรองนั้นเป็นเพียงการรับรองตามตัวบทกฎหมายเท่านั้น

เมื่อรัฐธรรมนูญทั้ง 15 ฉบับ มีข้อความที่ยังมีข้อบกพร่องและไม่เป็นประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 จึงถือกำเนิดขึ้นท่ามกลางความต้องการของประชาชนทั่วประเทศ เพื่อเป็นเครื่องมือหรือแนวทางในการปฏิรูปการเมือง

รัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 นี้ นอกจากจะทำการร่างโดยบุคคลที่มาจากประชาชนแล้ว ประชาชนยังมีส่วนร่วมในกระบวนการร่างโดยผ่านการประชาพิจารณ์ การแสดงความคิดเห็นผ่านสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญประจำจังหวัด ผ่านทางอีเมล อินเทอร์เน็ต หรือโดยการร่วมแสดงความคิดเห็นในเวทีต่างๆ

ในส่วนของบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้มีการเพิ่มเติมและขยายบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพ ให้กว้างขวางและครบถ้วนตามที่ควรจะเป็นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อาทิ สิทธิชุมชนท้องถิ่น สิทธิของผู้ด้อยโอกาส คือ เด็ก คนชรา ผู้ทุพพลภาพ เสรีภาพของสื่อมวลชน สิทธิในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ สิทธิในการมีส่วนร่วมในการปกครอง อาทิ ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจำนวน 50,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อกันร้องขอให้มีการถอดถอนนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ประธานศาล หรือข้าราชการระดับสูง ถ้ามีพฤติกรรมส่อทุจริตหรือร้ายว้ยผิดปกติ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติที่ทำให้บทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพเกิดความสมบูรณ์ คือ ทำให้สิทธิและเสรีภาพเป็นจริงในทางปฏิบัติ โดยมีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน คือ มาตรา 29 ที่กล่าวว่า "สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองจะถูกจำกัดมิได้ ยกเว้นจะเป็นการจำกัดที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้และจำเป็นเท่านั้น" อีกทั้งยังบัญญัติให้มีองค์กรที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อาทิ ศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นต้น และที่สำคัญการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในหมวดและมาตราต่างๆ ในรัฐธรรมนูญยังเป็นไปอย่างสอดคล้องกัน ซึ่งถือเป็นการยืนยันเจตนารมณ์ที่จะให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างแท้จริงอีกด้วย

บทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้ นอกจากจะเป็นการปฏิรูปการเมือง และการเพิ่มเติมบทบัญญัติที่ให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนแล้ว ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของประชาชน พลังของประชาชน ที่ส่งผลให้รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพที่ครบถ้วนสมบูรณ์อย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน